

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Прев 2268/2022
14.09.2023. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Бранка Станића, председника већа, Татјане Миљуш и Татјане Матковић Стефановић, чланова већа, у парници по тужби тужиоца Република Србија, Министарство финансија Београд, кога заступа Државно правобранилаштво, Београд, против туженог Комерсијална банка АД Београд, сада NLB Комерсијална банка АД Београд, Светог Саве 14, чији су пуномоћници др Немања Алексић и Ајша Стојковић, адвокати у ..., уз учешће умешача на страни туженог Стечајна маса Inex interexport АД Београд - у стечају, Ресавска број 4, чији је пуномоћник Војислав П. Илић, адвокат у ..., ради исплате дуга, вредност предмета спора 4.772.539,27 USD, одлучујући о ревизији туженог изјављеној против пресуде Привредног апелационог суда бПж 4597/20 од 09.06.2022. године, у седници већа одржаној 14.09.2023. године, донео је

ПРЕСУДУ

Ревизија туженог изјављена против пресуде Привредног апелационог суда бПж 4597/20 од 09.06.2022. године се **ДЕЛИМИЧНО ОДБИЈА**, као неоснована, у делу којим се побија пресуда Привредног апелационог суда бПж 4597/20 од 09.06.2022. године у делу којим је правноснажно одлучено о тужбеном захтеву за износ од 264.123,00 USD са затезном каматом у висини домицилне камате за USD од 01.01.2005. године до 24.12.2012. године, а од 25.12.2012. године са законском затезном каматом до исплате, док се **ДЕЛИМИЧНО УСВАЈА, ПРЕИНАЧУЈУ СЕ** пресуда Привредног апелационог суда бПж 4597/20 од 09.06.2022. године, допунско решење о трошковима Привредног суда у Београду 36П 4117/17 од 09.09.2020. године и пресуда Привредног суда у Београду 36П 4117/2017 од 16.06.2020. године тако што се **ОДБИЈА** тужбени захтев да се тужени Комерсијална банка АД Београд, сада NLB Комерсијална банка АД Београд обавезе да тужиоцу Република Србија, Министарство финансија Београд исплати износ преко износа од 264.123,00 USD са затезном каматом у висини домицилне камате за USD од 01.01.2005. године до 24.12.2012. године, а од 25.12.2012. године са законском затезном каматом до исплате, па до износа од 4.772.539,27 USD са законском затезном каматом од 01.01.2005. године до исплате.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужени да тужиоцу накнади трошкове целог парничног поступка у износу од 3.329.629,00 динара, у року од 8 дана.

Образложење

Привредни суд у Београду је донео пресуду 36П 4117/2017 дана 16.06.2020. године, којом је у I ставу изреке констатовао да усваја тужбени захтев и обавезао туженог да тужиоцу исплати износ од 4.772.539,27 USD са законском затезном каматом од 01.01.2005. године до исплате и у II ставу изреке обавезао туженог да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка у износу од 1.520.000,00 динара, док је допунским решењем 36П 4117/2017 од 09.09.2020. године обавезао туженог да тужиоцу плати законску затезну камату на износ трошкова од 1.520.000,00 динара од дана извршности пресуде до исплате.

Привредни апелациони суд је донео пресуду 6Пж 4597/20 дана 09.06.2022. године, којом је у I ставу изреке одбио као неосноване жалбе тужиоца, туженог и умешача и потврдио пресуду Привредног суда у Београду 36П 4117/17 од 16.06.2020. године; у II ставу изреке одбио као неосновану жалбу туженог и потврдио допунско решење о трошковима Привредног суда у Београду 36П 4117/17 од 09.09.2020. године и у III изреке одбио захтеве тужиоца, туженог и умешача за накнаду трошкова жалбеног поступка.

Против наведене другостепене пресуде је тужени изјавио дозвољену и благовремену ревизију, којом пресуду побија због битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. Закона о парничном поступку, учињене пред другостепеним судом и због погрешне примене материјалног права.

Врховни суд је испитао побијану пресуду по одредбама члана 408. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ бр. 72/2011...10/2023-др.закон) и закључио да је ревизија туженог делимично основана.

Побијана пресуда је донета без битних повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. Закона о парничном поступку, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности. Наводима којима истиче битну повреду одредаба парничног поступка ревидент не указује на такве битне повреде одредаба парничног поступка које би биле од значаја за правилност одлуке о тужбеном захтеву, у смислу члана 374. став 1. Закона о парничном поступку. У суштини, тим наводима ревидент побија правилност утврђеног чињеничног стања и правилност закључака до којих су нижестепени судови дошли оценом доказа, а од значаја су за активну легитимацију тужиоца и за одлуку о приговору застарелости. Правни интерес за вођење поступка тужилац има самом чињеницом да је предмет тужбеног захтев исплата новчаног потраживања. Околност да је тужени платио тужиоцу износ који је досуђен правноснажном пресудом донетом у овој парници, која је потом укинута од стране Врховног касационог суда, није од значаја за постојање правног интереса тужиоца за вођење парнице, ради исходавања извршне исправе о спорном новчаном потраживању.

Према утврђеном чињеничном стању, дана 17.09.2003. године је закључен Меморандум између Владе Руске федерације, Владе Босне и Херцеговине, Владе Републике Македоније, Владе Србије и Црне Горе, Владе Републике Словеније и Владе Републике Хрватске о регулисању међусобних финансијских потраживања по обрачунима везаним за робни промет између бившег СССР и бивше СФРЈ.

Меморандум је ступио на снагу 01.01.2005. године, проглашењем Закона о ратификацији Меморандума („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“ бр. 22. од 24.12.2004.). Регулисана су, компензацијом, међусобна финансијска потраживања по обрачунима везаним за робни промет између бившег СССР и бивше СФРЈ. У питању је пре свега Платни споразум од 01.11.1990. године, са протоколима од 05.07.1991. године и 02.08.1991. године. Умешач на страни туженог, предузеће Inex interexport дао је налог правном претходнику туженог – Југословенској комерцијалној банци, да у корист ... банке Москва, за кориснике из Русије, отвори три ностро (увозна) акредитива и то са важношћу до 12.11.1991. године акредитив за увоз лож уља на износ од 2.268.188,65 USD, са важношћу до 21.10.1991. године акредитив за увоз плинског уља на износ од 2.720.999,82 USD и са важношћу до 29.11.1991. године акредитив за увоз сирове нафте на износ од 9.040.643,08 USD. Умешач је као увозник и налогодавац за отварање акредитива, на рачун Југобанке – Комерцијалне банке ДД Београд уплатио пуну динарску противвредност за покриће плаћања увоза по сва три акредитива. Није спорно да је правни претходник тужене поступио по налогу и отворио акредитиве. Народна банка Југославије је у име и за рачун државе представљала банку коресподента и водила клириншки рачун. ... банка из Москве имала је отворен рачун код Југобанке – Комерцијална банка ДД Београд, као акредитивне банке и банка је требало да врши пренос USD по инструкцијама како је наводила ... банка из Москве у налозима за исплату из акредитива које је упутила 02.11., 31.10. и 22.11.1991. године, у року важења акредитива. Укупна вредност испоручене робе по сва три акредитива је 13.984.614,85 USD. Након исплате кориснику акредитива, ... банка Москва је 02.11.1991. године поднела Југобанци – Комерцијална банци ДД налог за исплату за износ од 2.268.188,65 USD по акредитиву број ... који је важио до 12.11.1991. године, на транзитни рачун ... банке код Народне банке Југославије. Исто тако је поступљено по акредитиву ... који је важио до 31.10.1991. године, по коме је исплаћено 2.720.999,82 USD од стране ... банке Москва, која је овде туженом дала налог за исплату 31.10.1991. године, односно за књижење истог износа на специјални транзитни рачун код Народне банке Југославије. По акредитиву број ... је исплаћен износ од 8.995.426,33 USD од стране ... банке Москва кориснику акредитива, након чега је та банка поднела налог за исплату 22.11.1991. године, са инструкцијама за књижење исплаћеног износа на рачун те банке код Народне банке Југославије. Утврђено је за колико је умањен дуг према ... банци Москва из уплата туженог (09.04.1992.), и на други начин, о којим умањењима је ... банка обавестила туженог 13.05.1996. године, а тужени одговорио 11.07.1996. године, и да је остатак дуга 4.772.539,27 USD на дан 13.05.1996. године. Тај, преостали износ дуга је ... банка књижила као потраживање према Народној банци Југославије, почев од дана када је она платила кориснику акредитива па све до момента када је дошло до компензације свих међусобних обавеза и потраживања по основу потписаног Меморандума између Владе Руске федерације и влада бивших република СФРЈ, 17.09.2003. године. Утврђено је да је текстом Меморандума од 17.09.2003. године, предвиђено и гашење преосталих обавеза по акредитивима које је отворио тужени, у износу од 4.772.539,27 USD. Ради се о наведена три акредитива које је отворила бивша Југобанка – Комерцијална банка Београд. Народна банка Србије је обавестила Комерцијалну банку, конкретно о закључењу Меморандума према коме су компензацијом регулисана и дуговања по наведеним акредитивима бивше Југобанке – Комерцијалне банке Београд у износу од 4.772.539,27 USD. У току је парница по тужби овде умешача, против овде тужене банке, са тужбеним захтевом којим умешач тражи враћање износа од 6.718.338,33 USD. Остатак уплаћеног износа тужени није вратио

умешачу, нити је платио тужиоцу, па је првостепени суд прихватио да се тужени неосновано обогатио за износ од 4.772.539,27 USD.

Побијана пресуда донета је уз закључак да је неоснован приговор застарелости. Тужена банка је делимично платила дуг по акредитивима 09.04.1992. године у износу од 5.571.164,04 USD, чиме је дошло до прекида застарелости. Затим је наступио застој застаревања током трајања међународних санкција Уједињених нација од 31.05.1992. године до 1996. године, након чега је дошло до прекида застарелости делимичним измирењем дуга и сагласним изјавама банака од 13.05.1996. године и 11.07.1996. године, којима је признат преостали дуг од 4.772.539,27 USD. Тако је од 12.07.1996. године, поново почео тећи рок за застарелост, и на дан када је Меморандум ступио на снагу, односно ратификован 01.01.2005. године, није протекао десетогодишњи рок застарелости за потраживања према туженом по основу издатих акредитива. Како се ради о правно неоснованом обогаћењу банке на рачун Републике Србије, где се такође примењује десетогодишњи рок застарелости, а тужба је поднета 29.10.2013. године, пре истека тог рока, потраживање тужиоца није застарело. Ове разлоге прихвата другостепени суд. Првостепени суд је навео и то да тужена у допису упућеном Министарству финансија од 25.09.2008. године наводи да је неспорно задужена за 4.772.539,27 УСД, али указује да је вршила и друга плаћања по основу налога Inex interexport, или по основу судских пресуда, те да је потребно да се повуче тужба Inex interexport против банке и предложила да се само разлика од 264.123,00 УСД исплати Министарству финансија Републике Србије. У допису истом Министарству од 18.10.2013. године је навела да је током судског поступка са Inex interexport позвала Републику Србију да ступи у парницу као умешач и предложила да се затражи да тужилац (Inex interexport) повуче тужбу, а да банка преостали износ исплати Републици Србији, на шта Министарство није пристало. Указала је да постоји могућност да два пута плати исти дуг, једном умешачу, а други пут тужиоцу. Тужба у овој парници је поднета 29.10.2013. године.

У ревизији, тужена истиче да је о приговору на активну легитимацију другостепени суд одлучио на основу доказа који нису изведени у поступку, конкретно дописа банке Министарству финансија, Сектор за међународну сарадњу од 18.10.2013. године. Међутим, овај доказ пре свега није био одлучујући за закључак нижестепених судова о активној легитимацији, нити то произилази из разлога побијане пресуде. Осим тога, чињенично стање је утврдио првостепени суд, другостепени суд га је прихватио за правилно, па се оцена доказа на коме је засновано утврђење чињеничног стања не може сматрати битном повредом одредаба парничног поступка учињеном пред другостепеним судом, да би по том основу могла бити изјављена ревизија у смислу одредаба члана 407. Закона о парничном поступку.

На исти начин није од значаја ревизијски навод да тужилац није доказао да је новчани износ од 4.772.539,27 USD био предмет компензације регулисане Меморандумом. Ревидент сматра да се у Меморандуму не види која тачно узајамна потраживања две стране пребијају и да ни вештачењем није доказано да је предметни износ био предмет пребијања по Меморандуму. Ревизијски суд указује да се оцена доказа од стране првостепеног суда не може истицати као повреда одредаба парничног поступка учињена пред другостепеним судом, нити се у овој парници може побијати правилност утврђеног чињеничног стања.

Образлажући приговор недостатка активне легитимације и приговор застарелости предметног потраживања, ревидент истиче да је тужени дужник Народне банке Југославије, још од отварања акредитива у корист руског извозника 1991. године, док је Народна банка Југославије дужник руској ... банк Москва. Дакле, спорни однос датира од друге половине 1991. године, када је тужена отворила акредитиве по налогу умешача, у корист руског добављача. Дужник руске стране је Народна банка Југославије, сада Народна банка Србије, а држава јемчи за обавезе Народне банке, док Народна банка испуњава обавезе из средстава која је дужна да обезбеди тужена. Народна банка Југославије је дуговала руској страни на дан 22.11.1991. године, за коју обавезу је јемчила држава, а ни Народна банка Југославије ни држава нису прекинуле застарелост потраживања према туженој, на начин који води прекиду застаревања, све до подношења тужбе 2013. године. Меморандумом је држава испунила своју обавезу из 1991. године, за коју по закону јемчи, а тужену није позивала на испуњење све до подношења тужбе у овој парници. Нови рок који је почео да тече 11.07.1996. године није се више прекидао.

Врховни суд сматра да спорни однос треба разрешити на следећи начин. Законом о ратификацији Меморандума између Владе Руске федерације и Владе Босне и Херцеговине, Владе Републике Македоније, Владе Србије и Црне Горе, Владе Републике Словеније, Владе Републике Хрватске о регулисању међусобних финансијских потраживања по обрачунима везаним за робни промет између бивше СССР и бивше СФРЈ („Службени лист СЦГ – Међународни уговори број 22 од 24.12.2004. године), који је ступио на снагу 01.01.2005. године, ратификован је Меморандум између означених влада. Према члану 2. Меморандума, предмет регулисања су потраживања страна везана за промет између бившег СССР и бивше СФРЈ, међу којима и дуговања по акредитивима банака бивше СФРЈ. Утврђен је укупан салдо обрачуна. Одређене су банкарске процедуре тако да ће Народна банка Србије и ... банка најкасније у року од 30 дана од датума потписивања Меморандума затворити све рачуне отворене у складу са међувладиним споразумима и протоколима, да ће ... банка отворити јединствени рачун на име Народне банке СФРЈ на који ће бити пребачени износи укупног салда у корист СФРЈ, а затим пет подрачуна на име сваке државе сукцесора бивше СФРЈ. Према оваквој садржини Закона о ратификацији Меморандума, Врховни суд закључује да је правилан закључак нижестепених судова да су престала потраживања по акредитивима која је правни претходник туженог отворио по налогу умешача у корист добављача из СССР. Потраживања по акредитивима нису била застарела у време ступања на снагу Меморандума, односно у време пребијања међусобних потраживања по Меморандуму. И за ревидента није спорно да је прекид застаревања наступио 11.07.1996. године, за обавезе туженог по акредитивима. Од тада до 01.01.2005. године, када је Меморандум ступио на снагу, није протекао десетогодишњи рок застарелости за потраживања према туженом по основу издатих акредитива. Тужилац је испунио обавезе према субјектима из СССР, уместо испуњења по акредитиву од стране туженог. Таква обавеза тужиоца јесте настала по основу Закона о ратификацији Меморандума. Према одредби члана 300. Закона о облигационим односима, кад обавезу испуни лице које има неки правни интерес у томе, на њега прелази по самом закону у часу испуњења повериоачево потраживање са свим споредним правима. Врховни суд налази да је на описани начин на тужиоца, Републику Србију, по самом закону прешло потраживање по акредитивима које је отворио правни претходник туженог, у износу у ком је утврђено

да правни претходник туженог није поступио по акредитивима и средства није пренео у корист банке која је за то одређена, ради намирења потраживања ино добављача умешача. Дакле, основ активне легитимације тужиоца према туженом је у законској суброгацији тужиоца у права поверилаца према туженој банци по издатим акредитивима. Погрешно је схватање другостепеног суда да је поступањем по Меморандуму дошло до правно неоснованог обогаћења тужене банке на рачун тужиоца, па је погрешно и рачунање застарног рока од ступања на снагу Меморандума. Тужилац је ступио у права повериоца каква су била у тренутку ступања, тако да за њега не почиње тећи нови застарни рок, већ застарелост наступа кад протекне законом одређено време у коме је поверилац могао захтевати испуњење обавезе (члан 360. став 2. ЗОО). Застарни рок је 10 године, што је одређено чланом 26. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља и чланом 371. Закона о облигационим односима, јер је дуг тужене банке настао њеном изјавом о акредитиву према кориснику акредитива.

Како је утврдио првостепени суд, тужена банка је у допису упућеном Министарству финансија од 25.09.2008. године навела да је неспорно задужена за 4.772.539,27 УСД, али и да је вршила и друга плаћања по основу налога Inex interexport, или по основу судских пресуда, те да је потребно да се повуче тужба Inex interexport против банке и предложила да се само разлика од 264.123,00 УСД исплати Министарству финансија Републике Србије. За износ од 264.123,00 УСД ревизијски суд сматра да је наведеним дописом 25.09.2008. године тужена органу тужиоца признала дуг, у смислу одредбе члана 387. став 1. Закона о облигационим односима, чиме је прекинут застарни рок и почео поново да тече по одредби члана 392. став 2. Закона о облигационим односима, и до подношења тужбе рок за застаревање прописан одредбом члана 371. ЗОО, од 10 године, за признати износ потраживања није протекао.

Са наведених разлога је одбијена ревизија у делу којим се побија правноснажна пресуда у усвајајућем делу за износ од 264.123,00 УСД са затезним каматама од 01.01.2005. године до исплате, по члану 414. Закона о парничном поступку.

Према изнетом, тужилац је у овој парници, преко износа од 264.123,00 УСД са законским затезним каматама на тај износ, утужио застарело потраживање, које по одредби члана 360. став 1. ЗОО не ужива судску заштиту, јер се тужени позвао на застарелост. Застарни рок за износ дуга преко наведеног је последњи пут прекинут 11.07.1996. године. Све и да је садржина дописа од 18.10.2013. године релевантна за признање дуга, од тог дописа је прошло 10 година до дана подношења тужбе, 29.10.2013. године.

Због тога су првостепена и другостепена пресуда делимично преиначене и тужбени захтев је одбијен за износ преко износа од 264.123,00 УСД, односно за износ од 4.508.416,27 УСД, са припадајућим затезним каматама, по одредби члана 416. став 1. Закона о парничном поступку.

Одлука о трошковима целог поступка донета је по одредби члана 165. став 2. Закона о парничном поступку, тако што је према успеху у парници и опредељеним захтевима странака обавезан тужилац да туженом накнади трошкове целог поступка.

Тужиоцу припадају износи од по 37.500,00 динара за састав 11 образложених поднесака, за заступање на 7 одржаних рочишта по 39.000,00 динара, за заступање на 4 неодржана рочишта по 20.250,00 динара и за трошкове вештачења износ од 350.000,00 динара, укупно 1.116.500,00 динара, према успеху тужиоца у парници за износ од 264.123,00 УСД, односно динарску противвредност по курсу на дан поношења тужбе од 21.856.389,54 динара. Са друге стране, тужени је успео у парници за износ од 4.512.416,27 УСД, односно у динарској противвредности по курсу на дан подношења тужбе за 373.406.056,27 динара. Туженом према таквом успеху у парници припада накнада за трошкове састава одговора на тужбу и 6 образложених поднесака од по 58.710,00 динара, за приступ на 7 одржаних рочишта по 60.210,00 динара, за приступ на 3 рочишта која нису одржана по 30.855,00 динара, за састав жалбе од 04.03.2015. и од 10.08.2020. по 117.420,00 динара, за састав ревизије 166.284,00 динара, за таксе: за 2 жалбе по 390.000 динара, за пресуду по жалби 390.000,00 динара, за ревизију 780.000,00 динара и за одлуку по ревизији 1.170.000,00 динара, укупно 4.446.129,00 динара. По пребоју ова два износа, преостаје обавеза тужиоца да туженом на име накнаде трошкова целог поступка, према коначном успеху странака у парници, плати 3.329.629,00 динара, те је на тај износ обавезан, применом одредаба члана 153. став 2. и 154. Закона о парничном поступку, Тарифе о накнадама трошкова и наградама за рад адвоката и Закона о судским таксама.

**Председник већа - судија
Бранко Станић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић